

Nieuwe kansen vrijwillige politie

FUNDAMENTELE VERANDERINGEN

Op 29 oktober van het afgelopen jaar vond in Paleis Het Loo te Apeldoorn een brainstorm plaats over 'de toekomst van vrijwilligers bij de politie en burgerparticipatie'. Het initiatief voor deze bijeenkomst lag onder andere bij Prof. Mr. Pieter van Vollenhoven, als voorzitter van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP). Een aantal zeer deskundigen op het terrein van vrijwilligers en vrijwilligerswerk uit verschillende sectoren van de samenleving hebben ruim drie uur met elkaar over dit onderwerp gesproken. Naar aanleiding van deze bijeenkomst is een notitie gemaakt. Hieronder volgt de nagenoeg integrale weergave van de notitie.

"Police at all times, should maintain a relationship with the public that gives reality to historic tradition that the police are the public and the public are the police; the police being only members of the public who are paid to give full-time attention to duties which are incumbent on every citizen in the interest of community welfare and existence." Deze woorden van Sir Robert Peel (1788 – 1850), de grondlegger van de moderne Engelse politie, lijken nog niets aan actualiteit te hebben ingeboet. Ook op dit moment is de Nederlandse politie actief bezig met de vraag hoe de relatie met burgers optimaal inhoud kan krijgen. Burgerparticipatie is daarbij een centraal thema.

INLEIDING

In deze notitie staat de toekomst van de vrijwillige politie centraal. De notitie is mede gebaseerd op een brainstorm over mogelijke toekomstige ontwikkelingen bij de vrijwillige politie in het kader van bur-

gerparticipatie. De volgende onderwerpen komen aan de orde.

1. Vrijwillige politie kort bekeken
2. Brainstorm over vrijwillige politie
3. Vraagstelling brainstorm
4. Bereidheid van burgers om vrijwilliger bij de politie te zijn
5. Bereidheid van de politie om vrijwilligers serieus te nemen
6. Mogelijkheden voor de toekomst

1. VRIJWILLIGE POLITIE KORT BEKEKEN

Eén vorm waarin die burgerparticipatie al een groot aantal jaren vorm krijgt is die van de vrijwillige politie. Daarin zijn burgers - naast hun reguliere werk en na een opleiding - gemiddeld enkele uren per week actief als vrijwillig politiefunctionaris.

Vrijwilligers zijn op vele maatschappelijke terreinen actief in ons land. Evenementen op gebieden van sport, cultuur en ontspanning draaien voor een belangrijk deel op vrijwilligers. Ook organisaties als het Rode Kruis, de Koninklijke Redding Maatschappij (KNRM), de brandweer of bijvoorbeeld slachtofferhulp, die alle essentiële taken vervullen in de samenleving, zouden zonder de inzet van vrijwilligers nooit hun belangrijke rol kunnen blijven verrichten.

Hoewel van de politie niet kan worden gezegd dat zij zonder de steun van vrijwilligers niet overeind zou blijven, beschikt ook zij al lang over een dergelijke vorm van ondersteuning. Startpunt vormt de oprichting van de reserve rijks- en gemeentepolitie in 1948, die ten doel had de reguliere politie te versterken in tijden van oorlog of oorlogsdreiging en in andere buitengewone omstandigheden, zoals rampen of grootschalige ordeverstoringen.

Sinds de invoering van de Politiewet 1993 is er geen sprake meer van reservepolitie, maar van vrijwillige politie. Dat is niet alleen een kwestie van semantiek: de inhoud van de functie is ook daadwerkelijk verschoven. Veel meer is nu de nadruk komen te liggen op ondersteuning van de reguliere politie in de dagdagelijkse praktijk, waarbij de nadruk ligt op het verkeer, evenementen en toezicht in het publieke domein.

Vrijwel alle van de 25 regiokorpsen van de Nederlandse Politie beschikken op dit moment over vrijwillige politie. In totaal zijn ongeveer 1.750 mensen actief. Dat zijn, kort gezegd, vooral 'witte mannen'. Er is sprake van vergrijzing, indicatief is dat ongeveer

60% van de vrijwilligers al vóór 1994 actief waren. Jongeren die zich nu aandienen zien de vrijwillige politie nogal eens als opstap naar een beroepsfunctie bij de politie. Belangstellenden, die deze drijfveer niet hebben, worden nogal eens afgeschrikt door de langdurige opleiding (drie jaar in een duaal stelsel). Er wordt dan ook al nagedacht over bijstelling daarvan.

2. BRAINSTORM OVER VRIJWILLIGE POLITIE

In 2008 bestond de vrijwillige politie zestig jaar. De Landelijke Organisatie van Politie Vrijwilligers (LOPV) viert in dat jaar dan ook haar jubileum. Ze bestaat dan vijfendertig jaar. Ongetwijfeld zijn er de nodige burgers te porren om ook de volgende zestig jaar actief te zijn in de vrijwillige politie in zijn huidige vorm. Maar...tijden veranderen. Daarmee ook attitudes, eisen, behoeften van burgers ten aanzien van vrijwilligerswerk. Net als die ten aanzien van de politie of, breder, de veiligheidszorg. De vraag dringt zich dus op of we met 'ongewijzigd doorgaan' geen kansen laten liggen op een verdere versteviging van de samenwerking tussen politie en burgers. Om deze vraag te beantwoorden vond op 29 oktober 2008 in Paleis Het Loo te Apeldoorn een brainstorm plaats op initiatief van de portefeuillehouder vrijwillige politie van de Raad van Hoofdcommissarissen, korpschef Bryan Rookhuijzen van de regiopolitie Limburg-Noord en prof. mr. Pieter van Vollenhoven, voorzitter van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) en erevoorzitter van de LOPV.

De brainstorm kende de volgende deelnemers: prof. mr. Pieter van Vollenhoven, voorzitter Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) en erevoorzitter Landelijke Organisatie van Politie Vrijwilligers (LOPV); Rachid Berragiy, landelijk adviseur diversiteit politie; R.A. Bogaard, directeur Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij te IJmuiden; dr. Cees Breederveld, directeur Nederlandse Rode Kruis; prof. dr. Gabriël van den Brink, lector Politie-academie en hoogleraar Bestuurskunde Universiteit van Tilburg; drs. Ben van Eeuwijk, plaatsvervangend korpschef van de regiopolitie Gooi en Vechtstreek; Gerard van Klaveren, directeur Brandweer Limburg Zuid; prof. dr. Lucas Meijs, Rotterdam School of Management; Bryan Rookhuijzen, korpschef regiopolitie Limburg-Noord; drs. Sander Schelberg, burgemeester van Teylingen en voorzitter van de LOPV en prof. dr. Eveline Tonkens, Universiteit van Amsterdam

De voorbereidende werkzaamheden waren in handen van Marnix Eysink Smeets, programmamanager School voor Politie Leiderschap (SPL) en lector public reassurance aan de Hogeschool INHOLLAND

te Rotterdam en Lodewijk Gunther Moor, directeur SMVP. Marnix Eysink Smeets trad op als gespreksleider.

3. VRAAGSTELLING BRAINSTORM

Vanuit de gedachte dat lang niet iedereen bereid of in staat is om op de huidige specifieke manier vrijwilligerswerk bij de politie te doen zijn de afgelopen jaren al wat varianten op de vrijwillige politie ontwikkeld. De meest in het oog springende hiervan is die van de volontair. Deze verricht in zijn/haar vrije tijd ondersteunend werk voor de politie, bijvoorbeeld administratief of technisch, zonder daarbij 'echte' politiefuncties uit te oefenen. Maar vereisen deze tijden geen fundamenteel andere varianten? (Zelfs) in de troonrede gaf het kabinet onlangs nog aan zich "onverminderd in te willen zetten voor een grotere rol van vrijwilligers bij brandweer en politie". Dat sluit natuurlijk ook aan bij het hedendaagse paradigma van gemeenschappelijke veiligheidszorg, waarin de gedachte van 'samen werken aan veiligheid' centraal staat. De politie ziet ook een grote uitdaging in het verstevigen van de relaties met allerlei verschillende gemeenschappen in de samenleving. Het vormgeven van 'policing of communities' is daarbij recent nog als uitdaging geformuleerd. Vrijwillige politie zou ook daarin wellicht een zinvolle rol kunnen spelen. Tegelijkertijd is zichtbaar dat zich grote verschuivingen afspelen op het vlak van vrijwilligerswerk. Is het aangaan van structurele, langdurige verbanden daarbij bijvoorbeeld nog van deze tijd, of gieten mensen hun bijdrage tegenwoordig liever in een andere vorm? Zou het kunnen zijn dat als het concept vrijwillige politie ook op nieuwe - wellicht meer eigentijds - manieren invulling krijgt, heel andere wegen opengaan voor burgers om 'mee te doen in de veiligheidszorg'? Zouden wellicht ook heel andere mensen dan die zich nu aangesproken voelen een bijdrage willen leveren? Andere bijdragen wellicht ook dan nu worden gevraagd? En als dat zo is, wat betekent dit voor de positie van vrijwillige politie nieuwe stijl? Welk stappen dient de politie te zetten om werkelijk succesvol te kunnen boeken? En welke vormgeving past bij die nieuwe vrijwillige politie? De resultaten van de brainstorm komen in het navolgende aan de orde.

4. BEREDHEID VAN BURGERS OM VRIJWILLIGER BIJ DE POLITIE TE ZIJN

Vrijwilligerswerk is in brede zin zeer in trek. Wel zijn er verschuivingen waar te nemen waar het gaat om de manier waarop (en de voorwaarden waaronder) mensen bereid zijn als vrijwilliger op te treden. Voor de vrijwillige politie is er sprake van een veel groter

potentieel dan thans wordt benut, zo benadrukken vooral mensen van buiten de politie (wetenschap en andere Openbare Orde en Veiligheid partijen). Hoe dan ook, het leidt geen twijfel dat mensen bereid zijn een bijdrage te leveren aan de veiligheid van hun omgeving. Door burgers te betrekken bij de organisatie van de veiligheid in hun eigen omgeving, kan het werk voor hen aan relevantie winnen. Maar dan dient men burgers wel op een adequate manier aanspreken en werven. Hier is voor de politie nog veel winst te behalen. Hoe kan de politie meer vrijwilligers werven? In het kort volgt hier een aantal relevante aanbevelingen.

1. Spreek mensen op een juiste manier aan. Realiseer je waar je als politie eigenlijk voor staat (kernwaarden) en spreek mensen aan precies daaraan een bijdrage te leveren. Spreek hen ook breder aan op hun toewijding voor de publieke zaak, want daar zijn vele burgers veel gevoeliger voor dan de politie denkt.
2. Verlaag de transactiekosten om als vrijwilliger bij de politie te komen en verhoog de transactiebaten. Dat is het omgekeerde van de huidige situatie: hoge transactiekosten en lage transactiebaten, bijvoorbeeld in de zin van langdurige opleidingen en lage waardering (niet bedoeld in financiële zin) voor het werk.
3. De politie doet er verstandig aan het werk van de vrijwilligers veel meer te differentiëren. Op dit moment biedt de politie een 'one size fits all' functie aan. Dat scheert alle belangstellenden over één kam. Het gaat voorbij aan bestaande verschillende bekwaamheden van burgers. In de samenleving is veel voor de politie relevante expertise aanwezig. Maak daar gebruik van. Ga als politie dus niet meer uit van een globale institutionele behoefte, maar maak een match met de specifieke professionaliteit die burgers op onderdelen

te bieden hebben.

4. Het is een klassieke misvatting dat professionaliteit alleen geldt voor beroepskrachten. Vele organisaties beschikken over vrijwilligers die uiterst professioneel werk leveren.
5. De politie doet er verstandig aan bij de werving van vrijwilligers de multiculturele dimensie te betrekken. In de Marokkaanse gemeenschap zijn bijvoorbeeld vele mensen bereid een bijdrage aan de verbetering van de veiligheid van hun omgeving te leveren. Maar dat vereist wel hen op de juiste wijze aan te spreken. In de moslimcultuur heeft vrijwilligerswerk een hoog aanzien, maar je doet het en klopt je ervoor niet op je borst.
6. Ook bij de jeugd laat de politie kansen liggen. Bij jongeren bestaat bereidheid om zich voor de publieke zaak in te zetten. Kijk hier ook naar de kansen die het instituut van maatschappelijke stages biedt.

5. BEREDIDHEID VAN DE POLITIE OM VRIJWILLIGERS BIJ DE POLITIE SERIEUS TE NEMEN

Burgers zijn dus zeer wel en in veel grotere mate dan nu bereid om als vrijwilliger bij de politie werkzaam te zijn. Politie mensen onderschatten die bereidheid vaak. Maar is de politie eigenlijk wel bereid vrijwilligers in haar organisatie serieus te nemen? We raken hier een heikel probleem. De politie laat zich immers vooral kenschetsen als een bolwerk, een gesloten bastion waar pottenkijkers niet welkom zijn. Voor vrijwilligers lijkt in dit opzicht weinig waardering te bestaan. Wat dient er bij de politie te veranderen om de positie van vrijwilligers te verstevigen? Ook hier volgen enkele relevante aanbevelingen.

1. Het verstevigen van de vrijwillige politie betekent in de eerste plaats dat de politie oog heeft voor de eigen uitsluitingsmechanismen van burgers. Door de negatieve werking hiervan te onderkennen, is het mogelijk in de toekomst meer vrijwilligersvriendelijk te gaan optreden.
2. De politie dient zich te beseffen dat burgers zich hoe dan ook willen inzetten voor de veiligheid van hun omgeving. Wil je als politie voor meer inzet van vrijwilligers gaan, is dus eigenlijk geen vraag. Burgers gaan zich hoe dan ook voor veiligheid inzetten. De hamvraag is of je als politie hier zelf de regie wilt houden of niet. Zo niet, dan geschiedt burgerparticipatie achter de rug van de politie om.
3. Het is verstandig dat de politie doordrongen is van het feit dat menselijk toezicht één van de meest effectieve methoden is om de veiligheidsbeleving te verbeteren. Dat vraagt veel mensen op straat, die de politie nooit op eigen kracht kan inzetten. Vrijwilligers kunnen hieraan een bijdrage leveren.

4. Om het goede voorbeeld aan de rest van de politieorganisatie te geven is het verstandig vrijwilligers in te schakelen in de top van de organisatie. Welke mogelijkheden bestaan er in de top voor vrijwilligerswerk?
5. Het zelf optreden van politiemensen als vrijwilligers bij andere organisaties biedt een ander goed voorbeeld naar de politieorganisatie. Welke bereidheid bestaat er bij de politie in dit verband? Stimuleert de politieorganisatie het als vrijwilliger gaan werken voor anderen bij haar personeel?
6. De politie doet er verstandig aan zich te realiseren dat van beloning een corrumperende invloed kan uitgaan. Dit geldt voor verschillen in beloning, vergoedingen op uurbasis etcetera. Waardering is uiterst essentieel, maar dat kan op velerlei wijzen geschieden, en dus (vooral) niet louter met geld.

6. MOGELIJKHEDEN VOOR DE TOEKOMST

De huidige vrijwillige politie wordt gekenmerkt door het feit dat mensen een structurele en relatief langdurige verbintenis aangaan, waarbij zij politiewerk uitvoeren, uitgevoerd binnen de politieorganisatie, waaraan zij ook hiërarchisch ondergeschikt zijn, en waarvoor zij uitgebreid opgeleid worden. Zinnige vormen van vrijwillige politie komen in beeld door:

1. vrijwilligers niet alleen structureel en langdurig, maar ook ad hoc en/of kortdurend in te zetten;
2. vrijwilligers niet alleen 'politiewerk' laten uitvoeren, maar hen ook in te schakelen voor werk waarbij zij hun eigen en werk uitvoeren expertise inbrengen;
3. vrijwilligers niet alleen binnen de politieorganisatie, maar ook buiten de politieorganisatie in te zetten;
4. vrijwilligers niet alleen hiërarchisch ondergeschikt, maar ook nevenschikt te laten functioneren;
5. vrijwilligers niet alleen laten bijdragen aan het politiewerk in het verzorgingsgebied van de politieregio, maar hen ook in de eigen woon-, werk-, leefomgeving in te zetten;
6. vrijwilligers niet alleen in te zetten op grond van een aanbod van de politie, maar ook mogelijkheden te bieden voor relevant aanbod van burgers;
7. vrijwilligers niet alleen in te zetten ter ondersteuning van politiezorg, maar hen ook in te zetten ter ondersteuning van veiligheidszorg;
8. naast politievrijwilligers ook mogelijkheden bieden voor vrijwilligers op het terrein van openbare orde en veiligheid in brede zin;
9. niet alleen vrijwilligers met een politieopleiding in te zetten, maar ook werk bieden aan vrijwilligers zonder specifieke politieopleiding. ■

